

Szalma József

GONDOLATOK STIPTA ISTVÁN JOGTÖRTÉNETI KÖTETE KAPCSÁN

STIPTA ISTVÁN: „*Deiny súdnej moci v Uhorsku do roku 1918*”
(*A magyar bíróságszervezés és eljárás fejlődésmenete 1918-ig*). Košice (Kassa), 2004

I.

Dr. Stipta István tanszékvezető, intézetigazgató (ME ÁJK Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet) egyetemi tanár, a Miskolci Egyetem ÁJK Deák Ferenc Doktori Iskola vezetője, nemcsak kiemelkedő szisztematikus műveivel vált ismertté a magyar és az egyetemes jogtörténet tudományában, hanem monografikus műveivel is, különösképpen a magyar igazságszolgáltatás szervezeti és eljárásjogi intézményeinek fejlődésmenete területén megjelent figyelemre méltó, alapos munkája révén is.

Nemrégem hozta el hozzám Újvidékre a posta Miskolcra Stipta professzor újabb munkáját – a szerző kedves megítélő levelével –, amely immáron szlovák nyelven is megjelent, Kassán, a Jozef Šafárik Állam- és Jogtörténeti Tanszékének, valamint a Miskolci Egyetem ÁJK Jogtörténeti Tanszékének közös kiadványaként. Stipta professzor címozonos magyar nyelvű monográfiájának mives szlovák nyelvű fordítását JUDR. Erik Štepien, PhD, a Miskolci Jogtörténeti Iskola tanítványa végezte el, Peter Mosný professzor lektori hozzájárulásával. A szerző szlovák nyelvű előszavában hivatkozik azokra a jogtörténeti szerzőkre, akiknek munkái alapul szolgáltak e monográfia megírásához. Külön kiemeli Hajnik Imre, az igazságszolgáltatás szervezeti felépítésének és bírói eljárásjogának fejlődésmenetére vonatkozó munkáját – az Árpád-házi és vegyes házi királyaink időszakában, Vinkler János, Pécssett, 1927-ben megjelent művét, mely a magyar polgári bíróság szervezésének fejlődésmenetét mutatja be a mohácsi véstől 1849-ig, Bónis György, Degré Alajos és Varga Endre klasszikus, a magyar igazságszolgáltatás és eljárás történetéről szóló művét, mely Zalaegerszegen 1996-ban jelent meg reprint kiadásban, melynek új kiadásához Béli Gábor jogtörténész professzor járult hozzá. A szerző előszavában utal arra, hogy a mai jogtörténet kiemelkedő alkotóinak (Mezey Barna, Máté Gábor, Ruszoly József, Kajtár István és Szabó István) témára vonatkozó tanulmányait, műveit is messzemenően figyelembe vette.

A könyv első fejezete az igazságszolgáltatás szervezésének és eljárásának alapvető tendenciális fejlődésmeneti jellegzetességeit mutatja be, az államala-

pítástól 1526-ig, második fejezete, az 1526–1790 évek közötti időszakot, a harmadik pedig a modern igazságszolgáltatás 1849–1918 közötti időszakát. A szerző az intézménytörténet módszerét, továbbá a jogtörténeti és jogelméleti módszert követve mutatja be az egyes fejlődésmeneti szakaszokat és az adott szakaszban megjelenő jogintézményeket. A mű az egyes fejlődésmeneti szakaszokon belül külön fejezetekben taglalja egyrészt az igazságszolgáltatás „statikus” kérdését, vagyis az igazságszolgáltatási szervek szervezeti felépítését, másrészt, „dinamikus” oldalát, vagyis az egyes eljárási ágak, polgári és büntető bíraskodás eljárásjogi alapelveit.

A könyv végén található a felhasznált magyar irodalom részletes jegyzéke.

A könyv hátlapján helyet kapó utószó kiemeli, hogy a könyv elsősorban a joghallgatókhoz szól, de ugyanakkor a joggyakorlók és mindazok érdeklődésére tarthat számot, akik a szlovák–magyar közös jogtörténettel foglalkoznak, különösképpen pedig az igazságszolgáltatás fejlődésmenetével.

II.

Abban a helyzetben vagyok, hogy pályafutásom kezdete óta két nyelven, magyarul és szerbül oktatok az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karának Polgári Jogi Tanszékén. Szerb nyelvű polgári jogi előadásaimban az általános jog-összehasonlítás és polgári jogi doktrína mellett a magyar normatív és elméleti komparativisztikát igyekszem megfelelő módon bemutatni. Ezt a szerb ajkú hallgatóim természetesnek tartják, hiszen a közép-európai térség jog- és intézménytörténetének részben a velünk, délvidéki/vajdasági magyarokkal együtt élő szerb közösség is részese volt. Érdeklődéssel figyelik „saját” jogtörténészeik mellett mások hogyan gondolkodnak, írnak erről a közös történetről. Az Európához való közeledés egyik nagyon fontos feltétele a „szomszéd” jogrendszerének ismerete, vagy a közös jogtörténet intézményeinek bemutatása. Az igazságszolgáltatás intézményrendszere, de a polgári jog jogtörténeti szempontú, vagy akár tételesjogi intézményeinek tárgyilagos jog-összehasonlító elemzése, beleértve a napjainkig terjedő kölcsönhatások és eltérések kutatását és bemutatását – hasznos, tárgyilagos út és mód, mely a jogi kultúrák megismerését, és ha lehet, mai megközelítését célozzák meg.

Kassai kollégáimat a Miskolci Egyetem ÁJK POT tanácskozásain volt alkalmam megismerni, legutóbb a szerződésen kívüli felelősség kodifikálásával kapcsolatos nemzetközi tanácskozáson. Érdeklődéssel hallgattam referátumaikat. Nem mertem – udvariasságból, mivel csupán vendégprofesszor voltam – arról érdeklődni, hogy Kassán tanítanak-e pl. legalább „neutrális területen” jogelméletet, római jogot, jogfilozófiát, nemzetközi magánjogot, polgári jogot, családi jogot, polgári eljárásjogot, Európa-jogot stb. magyarul. Stipta professzor jogtörténetéből is tudom, hogy a „kisebbségeknek”, vagyis a velünk együtt élő társnemzeteknek a nyelvhasználata adott volt már 1848-tól, de mindenképpen 1868-tól. Az anyanyelven történő jogászképzés, azért, mert a hivatalos nyelvhasználat a közigazgatásban a bírói eljárásokban jelentős, rendkívüli fontos feltétele az Európába való haladásnak, azok számára is, akik már teljes jogú tagok, de azok számára is, akik még nem. Az európai nyelvi jogok 1995. évi Chartája ajánlási szinten ugyan, de egyértelműen

helyesli a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatát. Emiatt is indokolt a határon túli jogi karokon a fontosabb elméleti és tételes jogi tantárgyak anyanyelvi oktatása, beleértve azt a jogirodalmi háttérrel, mely szerves tartozéka az anyanyelvi jogi kultúrának. Ez lehetővé teszi a jogrendszerek megismerését és harmonizációját is. Az együttműködést segítik elő a jogi karok közötti szerződések, melyek Mezey Barna, az ELTE ÁJK dékánja, Lévy Miklós, a Miskolci Egyetem ÁJK volt dékánja és mások jóvoltából az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karára is kiterjedt. Arra a karra, amelyen 1974 és 1990 között több mint tíz tantárgyat tanítottak magyarul, amelyekben helye volt a magyar jogfilozófiának (Somlónak), és a magyar polgári jogi doktrínának. Szladitsot akkoriban Magyarországon nem volt szabad tanítani, mi itt Újvidéken, a kötelmi jogi doktrína keretében tanítottuk. Szívesen átadnánk a magyar tannyelvű jogoktatásban szerzett tapasztalatainkat azon határon túli karok hallgatóinak, akik velünk együtt úgy gondolják, hogy a jogoktatás nyelve Szlovákiában, Erdélyben és a Vajdaságban nemcsak szlovák, román és szerb kell hogy legyen, hanem magyar is, ha másért nem, akkor az ezen régiókban még mindig, akadozó hivatalos nyelvhasználat érvényesítése miatt.

Az együttműködési egyezmények folyamánya az anyaországi professzorok munkái megjelentetése az újvidéki Jogi Kar Közlönyében, a szerb jogászszövetség országos folyóiratában (Pravni život, Belgrád) a tartományi ügyvédi kamara tudományos folyóiratában; a magyar polgári jogászprofesszorok részvétele a kopaoniki nemzetközi jogásztanácskozásokon. Az együttműködés egy időben szünetelt. Nem volt könnyű a tudományos, oktatói és diákköri kapcsolatok újjászervezése.

A szerződések jelentős eredménye a Miskolci Egyetem professzorainak 2003-ban Újvidéken megtartott előadás-sorozata a magyar jogról és jogharmonizációról, melyen több mint ötven magyar ajkú és magyarul tudó hallgató vett részt.

Kiemelném még a „szerződésen kívüli”, de rendkívül fontos ELTE ÁJK által 1996 óta, Mezey Barna dékán által megálmodott Határon Túli Magyar Joghallgatók és Tanárok Nyári Jogászképző Egyetemét, melyet azóta rendszeresen megtartanak. Célja a magyar tételes és történeti jog megismerése. A magyar ajkú joghallgatókon kívül számos magyarul tudó román, szerb és szlovák hallgató vett részt ezeken a tanácskozásokon.

A 2004 júniusában újraalapított Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia elnökségi tagjaként, az Akadémia megbízásából Szegeden, Miskolcon és Budapesten jártam, hogy megbeszéljem a régiók akadémiai bizottságai, valamint az MTA intézeti együttműködési keretegyezményeket kössenek.

Visszatérve Stipta professzor kiváló, immáron szlovák nyelven megjelentetett munkájára – amely jelentősen hozzájárul a magyar igazságszolgáltatási rendszer fejlődésmenete és a Kárpát-medencei közös jogfejlődés megismeréséhez – számot tarthat a társnemzetek joghallgatói és minden szlovák anyanyelvű tudós érdeklődésére, akik a közép-európai és a magyar igazságszolgáltatás fejlődésmenetével foglalkoznak. Stipta professzor jóváhagyásával a könyvet ajánlani fogom szlovák anyanyelvű hallgatóimnak is.